

Adf. Lib. p. 15.

1793, 2

~~15~~

15

DE
VERO ET ORIGINARIO FVNDAMENTO OBLIGATIONIS RVSTICORVM; AD OPERAS ET CENSVM PRAESTANDVM COMMENTATIO.

QVAM
CONSENTIENTE
ILLVSTRI IVRISCONSVLTORVM ORDINE
AD

SVMOS IN VTROQVE IVRE HONORES
DIE XXIV. AVGVSTI MDCCLXXXIII.

RITE OBTINENDOS,

PERVDITORVM DISQVISIONI

OFFERT

HENRICVS ADOLPHVS LEHZEN
HANNOVERANVS.

GOTTINGAE,
TYPIS H. M. GRAPE, TYPOGR. ACAD.

DE
VERO ET ORIGINALIO FUND
MENTO OBLIGATIONIS
STICORVM; AD OTRAS
ET CENSVM PRÆSTANDVM
COMMENTATIO

AVGVSTVS
HARTMANNVS
AVGVSTVS

AVGVSTVS
HARTMANNVS

AVGVSTVS
HARTMANNVS

AVGVSTVS
HARTMANNVS

AVGVSTVS
HARTMANNVS

II

CONSPECTUS.

SECTIO I.

De statu rusticorum pristino.

1) Rustici notio	- - - - -	§. 1.
2) De contractu inter dominum & rusticum	- - - - -	§. 2.
3) De servitute germanica	- - - - -	§. 3.
4) De rusticis non liberis		
a) servorum tractatio	- - - - -	§. 4.
b) de vita veterum rusticana	- - - - -	§. 5.
c) ac servorum desiderio	- - - - -	§. 6.
d) rusticorum origo	- - - - -	§. 7.
e) de manumissis	- - - - -	§. 8.
5) De rusticis ab initio liberis	- - - - -	§. 9.

SECTIO

SECTIO II.

De statu rusticorum hodierno.

1) Causae status rusticorum mutati	- - -	§. 10.
2) Rusticorum diversae classes	- - - -	§. 11.
3) Operarum divisiones generales	- - - -	§. 12.
a) Utrum rustici in dubio ad determinatas, vel ad indeterminatas operas obligentur	- - - -	§. 13.
b) Cuinam in dubio operae sint praestandae	- - -	§. 14.
4) Censuum diversae species	- - - -	§. 15.
5) Dubium removetur	- - - -	§. 16.

SECTIO

SECT. I.

DE

STATV RVSTICORVM PRISTINO.

§. I.

1) *Rustici notio.*

Rustici, sicut in ceteris terris, ita etiam in Germania, maximam subditorum complectuntur partem. Distinguuntur a reliquis civibus tum per habitationem, quum rure semper vivant, tum per principalia negotiorum obiecta, ad quae prae ceteris incumbunt, quaeque consistunt in agricultura, & re pecuaria, sive rustica, quanta est. Quo in infimam quidem, sed utilissimam transferuntur membrorum reipublicae classem. Negotiorum cognitio, exercitatioque minimam quidem animi virium postulat intentionem ac exiguum temporis sumtuumque impendium; sed tanto maiorem diligentiam, & praeterea patientiam ferream, torporique simillimam, ad tolerandum adspectum tot hominum, quos fortuna arridet, qui de fructibus laboris eorum laute & abundanter vivunt. Haec nobis sufficiunt, rusticum sensu communi & vulgari defini-

A nitoris;

nituris; sed in sensu iuris germanici stricto, nec habitatio, nec negotia, nec vestitus ac mores, certum nobis exhibent rustici signum; nam si rusticum ita definiamus, ut sit, qui ruri vivit, ruraque colit a); servus etiam rustici, nobilis rure degens, conductor, clericus, multique alii in numerum rusticorum recensendi essent. Omnia sedulo investigantibus, solam praedii seu agri rustici possessionem, rusticum facere facile apparebit; unde rectius rusticus dicitur is, qui tale praedium possidet, nulla habita personae ratione. Praedium rusticum autem est praedium, quod ad rem rusticam & pecuariam accommodatum, ac tributis publicis, oneribusque agris obnoxium est; quae onera in operis & censu consistunt b); & huius obligationis, ad operas & censum praestandum, verum & originarium fundamentum investigare & definire, dissertationis est finis.

§. 2.

a) De contractu inter dominum & rusticum.

Census & operae, quae a rustico praestandae sunt, a nonnullis doctoribus c) inter servitutes in faciendo consistentes referuntur; sed perperam. Sunt in Germania & servitutes in faciendo consistentes; nam

- a) Ut e. c. WOLFG. FRID. SHRÖDTER, de notione rusticorum in Germania. Gött. 1743.
- b) Ill. J. F. RUNDE, Grundsätze des allgemeinen teutschen Privat-Rechts (Gött. 1791.) §. 482.
- c) GOTTL. GERH. TITUS de servitute faciendi. (Lips. 1710. In Vol. Differt. p. 508. sqq.) §. 42. — J. H. C. DE SELCHOW, Elementa iuris germanici. §. 452. (edit. 6.)

nam Germanus axioma romanum, quod „praedium nihil facere possit“ d), hanc ob causam inanem exilimat subtilitatem, quia praedii possessor id facere potest, quod haec servitutum species requirit e). Continet restrictionem libertatis naturalis in favorem tertii, & semper cum iure cogendi est coniuncta. Quod bannum vocatur, ac hoc respectu, eiusmodi servitutes iura bannaria nominantur. Ad hanc servitutum speciem praesertim pertinent, bannum cerevisiarium (Bierzwang), molendinum bannarium (Zwangmühle), furni bannarii (Zwangbackofen) &c. minime autem obligatio rusticorum ad operas & censum praestandum; quae sententia non solum prava, sed etiam iuribus domini valde fuit periculosa; quam haec operarum ac census praestatio, neutiquam ex libertatis naturalis restrictione, sed, ut facile ex huius obligationis fundamento patebit, ex contractu bilaterali, *do ut des, vel facias*, orta sit. Germani, qui simplicitatem naturalem plerumque secuti sunt, desiderare non poterant, ut census a rusticis praestandus, in pecunia numerata, quippe quae apud illos rarior erat, solveretur. Inquit Tacitus de moribus Germanorum c. 23. „Proximi rheno, formas quasdam agnoscunt nostrae pecuniae, atque eligunt; interius, simplicius, permutatione mercium utuntur.“ Et medio aevo adhuc nummorum usum parum frequentem fuisse, docet LUDEWIG f). Praesertim in terris Brunsvigo-

Lunæ

d) L. 15. §. 1. D. de servitutibus.

e) EPHR. GERHARD, de servitutibus in faciendo consistentibus. (Jenae 1710.) GOTTL. TITIVS l. c.

f) In Einleitung zum teutschen Münzwesen c. 3. 6.

Lüneburgicis olim moris fuit, ut famulis, certa agri aut frumenti portio, vel pecora, loco mercedis darentur. Id vero, quum fraudibus ansam daret, a legislatoribus interdictum est in Recessu Provinc. Guelpherbyt. de 1619. §. 34., & Ordinatione Politica Cellensi c. 45. §. 3. 4. 5. Hoc autem, quod rarior olim esset pecunia, saepissime operae loco mercedis cum aliis rebus compensarentur, idque aequale cum numerata pecunia haberet pretium, non impedit, quo minus contractus quaestionis, sit contractus innominatus, ideoque nullo fundamento eorum opinio mihi videtur niti, qui hanc conventionem, locationem eoductionem existimant. Locationem conductionem mercedem certam & definitam requirere, notum est g). Quod si concederem, per praestationes census naturalis, valorem praedii, culturae causa concessi, aliquantum accurate posse definiiri: ab his tamen concludi nequit ad operas a rusticis praestandas; nam simulac operae loco pecuniae veniunt in contractum, innominatus inde oritur contractus, secundum Leg. 1. §. 9. depositi vel contra.

§. 3.

3) *De servitute germanica.*

Rustici nostri, ratione status personalis, in duas dividuntur classes; 1) in liberos, qui plena personali fruuntur libertate, & solum propter praedia oneribus nonnullis sunt subiecti; 2) eosque, qui non solum ob praedium quod possident, sed etiam virtute dominii in personam

eorum

g) L. 46. D. Locati conducti, L. 22. in f. eod.

eorum competentis, ad officia implenda obligati sunt; qui in hac personali servitute constituti, homines proprii (Eigene; Eigenbehoerige, Halseigene, Leibeigene) nominantur; quorum adeo conditio amisso praedio non tollitur. Reliqui autem rustici, licet ob praedia, quae possident, eidem ad operas & censum praestandum obligationi obnoxii sunt; personali tamen libertate utuntur, eorumque obligationes cesso praedio extinguuntur h). Sicuti vero horum libertas ex statu colonorum liberorum, qui apud romanos occurrunt, non est diiudicanda i); ita rustici non liberi servis romanis aegre equiparantur; quippe qui vere iuribus civium in republica fruuntur. Quae quidem inter rusticos liberos & homines proprios differentia, ex antiquissimis temporibus in Germania locum habuit; ideoque eorum opinio, qui originariam rusticorum nostrorum conditionem omnino servilem fuisse contendunt k), aut

A 3 hanc

- h) Cf. Glossa ad J. P. S. B. 3. Art. 42. §. 5. "Es folget nichts, daß alle Diener eigen seyn? dieß loesf also. Etliche Dienstbarkeit lieget auf eim Manne also, daß er dienen mus, und diese sind eigen. Etlicher Leut Dienstbarkeit aber ligt allein auf ihrem Gut, also wer dasselbige Gut hat, mus davon dienen. Darumb ist ein Unterschied zu halten zwischen eigenen und dienstmannen" (Editio Chr. Zobel, (Lipf. 1682) fol. 374)
- i) Cf. Dav. MEVIUS Abhandl. von dem Zustande, Abforderung und verwiederten Abfolge der Bauersleute &c. (Wism. 1689) pag. 3 fgg. — Joh. DENEKENS, Neu vermehrtes Dorf- und Landrecht. P. I. C. 4. — Dr. L. F. GABKE, Dorf- und Bauernrecht, 4ter Abf. Ites Cap. §. 75.
- k) J. G. ESTOR, de praesumptione contra rusticos, in causis operarum harum-

hanc differentiam ex fontibus iuris romani deducere conantur, tanquam veritati minime congrua, recte reiicienda est. Hominibus nostris propriis, parum similitudinis est cum servis romanorum; servi apud romanos pro membris civitatis non habebantur; secus in illis, quippe qui pro mediatis, sicuti liberi rustici pro immediatis eius membris habentur. Ego vero, etsi nullos olim servos in sensu iuris romani in Germania fuisse adseverare nolim: minime tamen in eorum sententiam discedere possum, qui infinita horum millia Germaniam habitasse adstruunt, Tacitus, ad cuius testimonium vulgo illi provocant, qui contrariam sententiam adornare student, duplicis generis servos in Germania fuisse aut 1).

- 1) qui alea victi, spontaneam servitutem extremo ac novissimo iactu de libertate & de corpore contendentes, adirent;
 2) ceteros servos, quibus tamen non in romanum morem, descriptis per familiam ministeriis, uterentur.

Ad primam ergo servorum classem, quos alea servituti addixerat, quod attinet, hos quidem teste ipso Tacito m) „per commercia tradiderunt victores, ut se quoque pudore victoriae exsolverent“; nempe quia indignum esse putarent, hominem liberum, tristi servitii iugo, in patris solo, quod liberum procreatum educaverat, versari.

His

harumque redemptione. Jen. 1742 — Joach. Jac. REINECCIUS, de rustico quondam servo. Jen. 1745. — L. F. GABCKE, Dorf- und Bauernrecht. 4ter Absch. Ites Cap.

l) de moribus germanorum. e. 24.

m) ibidem c. 24 in fine

His ergo servis aut nunquam frequentata est Germania, aut certe rarissime n). Frequentior autem ea, Germanis propria servorum erat species, de quibus ita Tacitus o). „Ceteris servis non in nostrum morem, descriptis per familiam ministeriis, utuntur. Suam quisque se- dem, suos penates regit. Frumenti modum dominus, aut pecoris aut vestis, ut colono iniungit, & servus hactenus paret. Cetera do- mus officia, uxor ac liberi exsequuntur. Verberare servum, ac vin- culis & opere coercere rarum. Occidere solent non disciplina, & se- veritate, sed impetu & ira, ut inimicum, nisi quod impune.” Verum enim vero, quod in toto Taciti libello observandum est, illud ad hunc etiam pertinet locum; eum scilicet semper mores Germanorum cum romanis contendere, & observare, si quam dissimilitudinem inter utrosque deprehendat; quum aliud ergo nomen non occurreret, hos homines, quorum describit conditionem, servos nominat Tacitus; idem tamen ostendit, hoc ipsis elogium, si romana inspicias, non competere; hinc ergo addit „ut colono”, eosque per hoc romanis opponit servis.

§. 4.

4) De rusticis non liberis;

a) servorum tractatio.

Tota germanorum gens, ex liberis & ingenuis constabat vi- ris; sed auctae sensim necessitates efficiebant, ut nostrates & ad do- mestica officia, & ad agri curationem, aequae cupidi servorum fierent,

n) G. C. GEBAUER, de alea & fide. Gott, 1741. ac
 o) l. c. cap. 25.

ac romani; attamen laudem iis affert humana ipsorum tractatio. Levis olim erat inter dominum & servum, respectu vitae, differentia. Ipsi captivis plerumque durior non instabat fors, & si inhumanus modus, quo romani germanum in simili casu frequenter tractabant, ad similem saevitiam eos irritare potuisset. Romani ad gladiatorum sortem eos detrudebant, ut effuso sanguine otiosae plebis animos oblectarent. Inde ad luctas cum feris eos cogebant, inde aliis iisque crudelissimis cruciatibus afficiebant.

Vetustissimis quidem temporibus servi rarissime manumittebantur; postea vero maior iis erat spes, fore, ut a servitutis iugo liberarentur; nam sicut res suas pro redemptione animae suae, ecclesiae donandi mos paullatim obtinuit p): ita ex eadem causa, ac in eundem finem, servi quoque manumitti coepta sunt. Soli monachi aliter sentiebant, non convenire dicentes, servos suos libertate frui, quum sibi, met ipsis omnis libertatis adipiscendae spes esset adempta; ac ne libertatem iis tribuere auderent Abbates; apud nonnulla Concilia decretum impe-

p) Quod cuique permillum erat. Cf. Lex Alamannorum (apud GEORGISCH in Corp. Juris antiq. German. Halae Magdeb. 1738. pag. 195) Tit. I. "De liberis, qui res suas ad ecclesiam tradunt". — Lex Baiuvariorum (GEORGISCH l. c. pag. 255). Tit. I. cap. I. "Si quis liber homo voluerit & dederit res suas ad ecclesiam, pro redemptione animae suae, licentiam habeat &c." — Capitularia regum Francorum (GEORGISCH l. c. pag. 838.) Capitulare primum anni 819. cap. 6. "Ut omnis liber homo potestatem habeat, ubicunque voluerit, res suas dare pro salute animae suae".

impetrabant, vi cuius iis hoc expresse interdicebatur q). Tantum ergo aberat ut in libertatem eos vindicarent, ut potius quosunque servos, quos ullo modo acquirere poterant, in honorem Dei dono acciperent r). Manumissioni saepissime conditio iniungebatur, v. c. ut libertus quotannis in domini sepulcro lumen adcenderet &c. s).

§. 5.

b) de vita veterum rusticana.

Quum germani urbes olim non haberent: nulla alia, quam rusticana vita frui potuerunt; quam tamen incundissimam sibi reddere studebant, inprimis alendis multis bestiis, praeter eas, quibus ad oeconomiam necessario indigebant, quales sunt, tetraones, cervi, ursi, capreae, accipitres, ciconiae, ardeae t) &c. Vitam & commodiorem sibi facere incipiebant, separatasque habitationes exstruxerunt, quum maiores

q) Phil. Labbei, Collectio Conciliorum. Tom. IV. C. 1392. Can. 56.

r) Lex Baiuvariorum (GEORGISCH I. c. pag. 255.) Tit. I. c. I. Quidquid donaverit, terram, mancipia, pro redemptione animae suae, hoc per epistolam confirmet".

s) De diversis manumissionum modis Cf. Marculfi monachi formularum Libri VI. (Paris. 1665) Lib. 2. form. 32 & 33. pag. 92-94, & notae THEOD. BIGNONII ad Lib. 2. form. 32 & 33. pag. 326-328. — JOACH. POTGIESSER de statu fervorum. (Lemg. 1736) Lib. IV.

t) Lex Alamannorum (GEORGISCH. I. c. pag. 238.) Tit. 99. — In hoc quidem titulo agitur de eo, qui talia animalia furaverit aut occiderit.

iores cum pecore sub uno tecto dormirent. Habebant scurias, graminas, cellarias u), stubas, quas sequenti tempore caminatas, a verbo camino, nominabant, & salas, ubi conventiones habebantur, conviviaque agebantur. Singula haec aedificia sepe cincta erant, qui aedificiorum complexus, curtis, & additis agris, pratis & silvis, villa appellabatur. Plures villae marcham constituebant, earumque possessores, commarchani nominabantur; plures marchae, pagum. Quae curtes villaeque, prima fuerunt fundamenta villarum, oppidulorum ac partim urbium nostrarum.

§. 6.

c) ac servorum desiderio.

Magna agrorum copia, possessores cupidos hominum fecit; qui rura colerent; accessit praeiudicata totius gentis opinio, ingenuum non nisi ad arma natum esse; adeo, ut agricultura in Legibus opus nominaretur servile x), quod nomen a populo, agro colendo tantum dedito, aegre expectaveris. Nemine vero sua sponte huic labori sese offerente, sola vis supererat, qua pars hominum libertate privata est, quo commodius ceteri vivere possent. Ac huic consilio nihil magis prosperum videbatur, quam bellum, quo omnes, qui victori in manus

u) Lex Alamannorum (GEORGISCH. I. c. pag. 231.) Tit. 81.

x) Lex Baiuvariorum (apud GEORGISCH I. c. pag. 281. 282.) Tit. 6. cap. 2. Hic opus servile nominatur „cum carro ambulare, sepe claudere, foenum secare, messem secare vel colligere.“ Poenae in hoc capite definiuntur, si quis liber homo die dominico talem operam fecerit.

aus inciderunt, nec redimere sese ad libitum victoris potuerunt, in servitutem protrahebantur. Praeterea ad hunc finem obtinendum, utebantur talium hominum quaestu, in Germania adeo vulgato, ut causam hominum rapiendorum praeberet; cui, ut caveretur, lex lata est, ne servus extra patriam venderetur y), quod alias saepissime fiebat z). Saepius paupertas & aes alienum in causa erant, cur liberi, amissa libertate, aliis corpora traderent; sic & per coniugium ingenui cum ancilla, vel ingenuae cum servo, libertas amittebatur a).

§. 7.

d) *rusticorum origo*

His, quocunque modo acquisitis mancipiis propriis, dominus agrum quendam colendum assignavit, quem sub obligatione ad certas operas

y) Lex Alamannorum (GEORGISCH I. c. p. 212.) Tit. 37. §. 1. „Mancipia foris provincia nemo vendat, nec in paganos, nec in Christianos, nisi iussio ducis fuerit.” §. 6. „Si autem fecerit, & inde convictus fuerit, post conventum nostrum, quod placuit cunctis Alamannis, & aliquis hoc praeceptum transgredere voluerit, illud pretium, quod tulit, de proprio suo mancipio, perdat, & insuper fredum componat.”

z) PAULUS WARNEFRIDUS, de gestis Longobardorum (annex. Historiae Gothorum, Vandalorum & Longobardorum ab Hugone Grotio. Amstelod. 1655. pag. 743.) „Ab hoc populosa Germania, saepe innumerabiles captivorum turmae abductae, meridianis populis pretio distrahuntur.”

a) Capitularia regum Francorum (GEORGISCH I. c. pag. 848.) Capitulare tertium anni 819. cap. 3. „Si ingenuus ancillam alienam in

B 2

coniu-

ras vel censum naturalem praestanda, colebant. Ceterum separata ius erat oeconomia, habitatioque, & matrimonio iungere iis permissum; nisi quod liberi rursus potestati domini erant obnoxii, ipsique cum fundo vendi poterant. Dominorum fundorum vero intererat, ut augetur propriorum hominum numerus, quibus ad agros colendos, promovendaque sua commoda uti possent; eique nihil adeo faustum erat, quam praecudicata omnium opinio, qua non liberi ab armis gerendis arcebantur, ut homines proprii domi quiete viverent propagarentur, dum domini in bellis certantes, perniciem sibi minarentur. Ingens inde fervorum multitudo, quam in medii aevi documentis invenimus. Hoc vero rectissime sese habet, quo cultiores ac politiores evaderent ingenui Germaniae incolae, eo duriorum propriorum hominum conditionem redditam esse. Veteres quidem a servis certam frumenti, vestis &c. portionem, vel pecora postulaverunt; sed non nisi necessitates tunc spectabant. Postea autem his non contenti, multos sibi reservabant agros, prata, vineasque, quos agros dominicos, seu indominicatos nominabant; qui omnes labore fervorum colebantur. Servis qui in dominio ecclesiae erant, tres in hunc finem dies per singulas hebdomades, quibus operas praestarent, destinatae erant. b) Quo tempore

conjugium acciperet, ipse cum ea in servitio implicetur. — Si ingenua quemlibet servum in conjugium sumpserit, cum servo in servitio permaneat.”

b) Lex Bajuvariorum (GEORGISCH I. c. p. 263. in fine) Tit. I. c. 14. §. 6. Opera tres dies in hebdomada in dominico operetur, tres vero sibi faciat.”

tempore vero frumenta sererentur & meterentur, pluribus adhuc incommodis rustici erant obnoxii, quum non solum partem fecalis feminalis domino suo exhibere, sed etiam fere quotidie pro domino arare, seminare, metere, & invehere frumenta deberent c). Quod si praeterea boves a domino acciperet, ad indeterminatas operas pro lubitu domini praestandas, obligatus erat; nam ita lex: „Si vero dominus ei dederit „boves, tantum seruiat, quantum ei per possibilitatem impositum fuerit” d). Ceterorum seruorum quum nulla in legibus mentio occurrat, solummodo ex arbitrio ac humanitate dominorum tractati esse videntur. Quum pecuniae usus apud veteres rarus esset: census non nisi in productis consistebat naturalibus; postea vero domini & pecuniam numeratam ab iis exigebant. Cultus habitandi modus rusticorum quoque sortem duriozem reddebat; iniuncta ipsis calcis coctura, adportatione materiae, & collapforum aedificiorum refectione ac restoratione e). Ob calcariorum tunc raritatem, calx saepissime e longinquo subvehenda erat; ita ut definiretur, ne ultra quinquaginta leucas rusticus angarias cum carro faceret f).

§. 8.

e) Lex Baiuvariorum (GEORGISCH. I. c. p. 262-264.) T. I. c. 14.

d) Lex Baiuvariorum (GEORGISCH. I. c. pag. 264) T. I. c. 14. §. 6. in fine.

e) Capitularia regum Francorum (GEORGISCH. I. c. pag. 593) Capitulare Francofordiense. §. 24.

f) Lex Baiuvariorum (GEORGISCH. I. c. p. 263) T. I. c. 14. §. 4. „Angarias cum carro faciant usque quinquaginta leucas, amplius non minentur.” — Leuca 1500 passus continebat; verbum inde gallicum *lieue*.

B 3

§. 8.

e) *de manumissis.*

Liberis proxime accedebant manumissi; difficillimum tamen iis erat, ad statum liberorum se ad tollere g). Quam diu servitutis memoria recens fuit; liber homo, ut cum iis in ius iret, non obstrictus erat h). In manumissione dominus etiam certas operas aut censum sibi reservavit, saepissimeque nonnisi Lidum eum fecit; Lidus, Leud, Latt, talem designavit, qui dominicae potestati subiectus erat. Alios ad officium obstringere, rem ita iucundam habebant, ut, etiam si servorum conditionem tolerabiliorem reddere, iugumque ipsis levare studerent, rarissime tamen plenam iis tribuerent libertatem, sed, ut supra dixi, Lidos eos facerent. Licet vero nunc operarum censuumque multitudo haud adeo magna esset; quum agros acquirere, imo, quicquid soluto censu ipsis supererat, sibi retinere possent: tamen cum uxore ac liberis domini erant, plurimaque a contractu pendebant, quem dominus, prout humane sensit, cum suis iniebat. Ita paulatim servitus in Germania exolevit; immodicae operae, modicae factae sunt. Desunt tamen documenta, quibus uno eodemque tempore, repentinaque seditione haec ita accidisse, probari posset.

Agri

g) Capitularia regum Francorum (GEORGISCH. I. c. pag. 672) Capitulare quartum anni 803. Cap. 8 & 9.

h) Capitularia reg. Francor. (GEORGISCH. I. c. pag. 496.) Capitulum incerti anni. §. 15., „Libertus & liberta in nullis negotiis contra quemquam testimonium dicere permittantur. Qui vero ex eisdem fuerint progeniti, ad testimonium a tertia generatione admittantur.

Agri dominici, quos iam §. 7. memoravi, magnam rusticis molestiam propter operas adferebant; quaecunque igitur horum conditionem immutabant, quoad sortem rusticorum haud exigui erant momenti. Huc refero, coeptam a dominis & dynastis, amplorum praediorum possessoribus, agrorum suorum divisionem; quae effecit ut disculli spargerentur, plurimosque minimis partibus contentos esse oporteret; qui igitur, paupertate saepissime superveniente, coacti erant, vel agros vendere, vel alio modo rem mutare; optimus certe ad hunc obtinendum finem modus erat, si possessionem totius praedii retinerent, & nonnisi agros dominicos rusticis sub conditione census & operarum praestandarum traderent.

§. 9.

5) *De rusticis ab initio liberis.*

Maxima quidem rusticorum in Germania pars, ab initio servituti obnoxia fuit; attamen exinde omnes omnino rusticos eiusdem fuisse originis, concludi nequit. Quod ad censum & operarum praestandarum obligationem attinet, multa sunt, quae moneri queant, quare nec haec semper ex servitute originem trahat. Conditio quippe ingenuorum nonnumquam miserrima, extra belli tempora vix his vitae necessaria suppeditabat, quo factum est, ut hi saepe operas sibi imponi passi fuerint. Primis nimirum temporibus, plurimae operarum species inter operas serviles numerabantur; quae tamen praeiudicata sententia sensim exolescere coepit, ac adiutis infeudationibus,

in

in totum fere evanuit; quum operae hac re obsecundarentur. Quemque libentius servis, quam liberis hominibus agros concessisse, facile est intellectu, & apparet ex echarta Ottonis III. i) pro Episcopo Pilgrino qui ob deficientes servos veniam ab eo petivit, ut deserta territorii episcopatus loca, liberis tradere possit. Praecipue autem expeditiones cruce signatorum k) efficiebant, ut liberi sub decora conditione censuum & operarum praestandarum, praedia culturae causa acciperent. Terram, ubi secundum elericorum descriptionem, lac & mel flueret, qua liberi possidere proprietarii, eamque liberam ab infidelium manibus redditam, veniam insuper peccatorum, ac coelum merere: has aliasque contemplationes imaginationem rustici, in asperrimis Germaniae regionibus habitantis, subque servitutis iugo gementis, necessario stimulare oportuit, ita ut cruce se signaret, ac cum tota familia demigraret l). Praediorum ergo domini, si vastari ea nolebant, coacti, liberis hominibus praedia tradiderunt, qui nonnisi sub iustis confidebant conditionibus. m). Ingens occurrit colonorum

i) Valent. Ferd. de GUDEN, Codex diplomaticus &c. T. I. p. 351.

k) J. H. BOEHMER, Diss. de varia iurium innovatione per expeditionem cruce signatorum c. 2. §. 9. (In Exercitat. ad Pand. T. I. p. 225. sqq.)

l) Ill. J. F. RUNDE, Vergleichung des ehemahligen und heutigen Zustandes der teutschen Bauern &c. (Memoires de la Societé des antiquités de Cassel — (Cassel 1780. T. I. pag. 262).

m) Joh. Eelking, Diss. de Belgis sec. XI. in Germaniam advenis, variisque institutis atque iuribus ex eorum adventu ortis. Gott. 1770 — Schottelius, de singularibus in Germania iuribus c. 2. §. 13. p. 48.

lonorum numerus, praecipue illis temporibus, quibus bella intestina, & expeditiones cruciatae, patriam, ac in ea integras fere regiones devastaverant, ita ut novis incolis ac colonis, in eas deducendis opus esset. Difficile quidem videri possit, horum statum satis determinare, quum tanta sit legum diversitas; sed optime monuit GRUPEN n), colonos libertis & litis opponi. Liberam ipsorum conditionem plurimob; sic liberi ecclesiastici coloni dicuntur in Lege Alamannorum o); servum comparare potest colonus p), ac illi sunt, qui in Lege Burgundionum conductores ingenui appellantur, quippe quia conductio & census praestatio, liberis quoque hominibus permissa erat q). Occurrunt quidem nonnumquam leges ubi & coloni aliis

minus

n) In Disceptationibus forensibus p. 1019. §. IV.

o) Lex Alamanorum (GEORGISCH l. c. p. 201) Tit. IX. „Quicumque liberum ecclesiae, quem colonum vocant, occiderit, sicuti alii Alamanni, ita componatur” — Tit. XXIII. (l. c. pag. 205. & 206. „Liberi autem ecclesiae, quos colonos vocant, sicut & coloni regis ita reddant ad ecclesiam, & opera, quaeque impoſita iis fuerint, secundum mandatum, aut quomodo lex habet, si non adimpleverit, sex solidis sit culpabilis.

p) Marculfi Monachi formulae; pag. 119. formularum veterum formula VI. „Notitia de servo, quem colonos comparat.”

q) Lex Burgundionum (GEORGISCH l. c. p. 365.) Tit. 38. §. 9. „Si in villa conductor ingenuus est &c. — Liutprandi leges (GEORGISCH l. c. pag. 1099) Libr. VI. cap. LXXX: „Si quis liber homo in casam alterius introiret ad residendum, & ei censum reddendum &c.

minus plene liberis hominibus aequiparantur; semper tamen nonnisi ratione operarum & census praestationum, ad quas & illi obstricti erant. Litones vero, libertini, originarii, iammundlingi, lazzi, lassi, frilassi, aldiu, aldiones &c. in classem liberorum referri nequeunt r); bene tamen Barscalci, genus quoddam hominum, rarius occurrens; quorum libertas patet ex charta veteri de 821. apud MEICHELBECKIUM in Historia Frising. Tom. I. part. instrum. p. 481. p. 255. Ibi: „Isti sunt liberi homines, qui Barscalci dicuntur.“; nec non Bargildi s), Landfessen & Birgelten t). Sufficiunt haec ad probandum, non omnes rusticos ab initio servilis fuisse conditionis, etsi multa adhuc supersunt documenta, quae ad probandam hanc sententiam allegare potuerim u). Qui quidem liberi rustici a propriis hominibus in eo differunt, quod ratione status personalis, plenissima fruuntur libertate. Operarum ac census praestatio, nonnisi ex praedii possessione proficiscitur x), nec diutius haec durat obligatio, quam fundi possessio, eoque cesso extinguitur; contra domini voluntatem & demigrare, ac domicilium, locumque natalem relinquere possunt.

Sunt

r) POTTGIESSER de statu servorum L. I. c. 4.

s) In codicillo regio Friderici I. apud Jo. Frid. SCHANNATIUM, in collect. fec. vindemiar. litterar. p. 116. „hoc excepto, quod comites de liberis hominibus, qui vulgo Bargildi vocantur“&c.

t) De quorum libertate Cf. Glossa ad J. P. S. Lib. 2. pag. 19. (edit, C. W. GAERTNERI).

u) SELCHOW in Electis jur. civilis. Exerc. 2. c. I. §. 20. 23.

x) Cf. not. a) ad §. 3.

Sunt & in Germania rustici, ab obligationibus, ceteris iniunctis, immunes; qui rustici, liberi, Freye, Freyassen, Freymaenner, eorumque praedia, Freygüter, Freydingsgüter &c. appellantur y). Quod tamen rusticorum genus, quum rarius occurrat, ei, qui talem causatur libertatem, legitima libertatis non est praesumptio, sed multo magis contrarii obstat coniectura, iniungendaque ei est affirmationis probatio z); nam haec rusticorum species veteribus ignota fuit, exceptionemque ergo facit a regula iuris communis.

S E C T. I I.

D E

STATV RVSTICORVM HODIERNO.

§. 10.

1) *Causae status rusticorum mutati.*

Statum rusticorum nostrorum cum pristinorum conferendo, unicuique patebit, maximam mutationem subuisse huius hominum generis fortunam ac necessario inde haec orietur quaestio: „Quaenam fuere causae, quibus rustici in Germania fortunam suam adeo meliorem

y) de BENECKENDORF, Oeconomia forensis T. V. S. VIII. c. 6. — de BURI, Erläuterung des in Deutschland üblichen Lehnrechts. 4te Fortf. Nro. XX. p. 284.

z) Chr. Henr. de SENKENBERG, de probationis iniunctione (Gott. 1738). c. 2. §. 27. 33.

rem reddiderunt? Quae quidem conversiones effectae non sunt, per repentinam seditionem, uno eodemque tempore universam Germaniam excitantem, sed plures causae, quae diversis temporibus acciderunt, in causa fuere. Praecipue huc referendae sunt:

- 1) Doctrinae christianae propagatio, quae magnam rusticorum partem clericis subiecit, qui lenius eos tractabant, secundum paroemiam: "Unter dem Krummstab ist gut wohnen". Mite Episcoporum imperium, subditis magna comparabat commoda, ac laudatae paroemiae fuit causa a).
- 2) Expeditiones cruce signatorum b). Insuperabilis, ut iam supra §. 9. dixi, rustico in asperrimis Germaniae regionibus habitanti, & sub servitutis iugo gementi, fuit stimulus, cruce se signare, ac cum tota familia in terram migrare, quam clerici amoenissimam iis depinxerunt. Praediorum ergo domini, si vastari ea noluerunt, necessitate erant coacti, aut praedia iam derelicta, liberis hominibus, qui non nisi sub iustis conditionibus confidebant, tradere; aut possessori adhuc praesenti, totam vel saltem personalem libertatem tribuere & magnam census operarumque partem

a) Cf. KRESS Diss. de paroemia. „Unterm Krummstab ist gut wohnen.“ §. 8. — EISENHARDT Grundsätze deutscher Rechte in Sprichwörtern, pag. 584.

b) J. H. BOEHMER Diss. de varia iurium innovatione, per expeditionem cruce signatorum. c. 2. §. 9. (In Exercitationib. ad Pand. Tom. 1. p. 325 sqq.)

partem remittere, ad imaginationem terrestris illius paradisi, quem Petrus Eremita iis promisit, ex mente iis expellendam.

3) Accessit ingens urbium, quae tunc temporis optima erant fugitivorum rusticorum refugia, incrementum.

4) Academiarum in Germania institutiones, aut multo magis, ius romanum hac ex causa introductum. Jurisconsulti quidem istis iam temporibus, magnam inter romanos & Germanicos servos differentiam, falsumque esse intellexerunt, romana de servis axiomata, ad homines germanorum proprios applicare. Qui autem, non nisi iuris romani notitiam habentes, quum omnia eodem modo tractare studerent: in axiomata, quae leges romanae de colonis & glebae adscriptis continebant, inciderunt, ac ex iis, controversias inter servos eorumque dominos diiudicarunt. Qua re eos manifesto hominibus, ratione status personalis plene liberis equiparabant.

5) Sine dubio & bellum, quod vocant rusticorum, insigni exemplo tyrannis ac regulis multis erat, ne ad extremum adducerent rusticos: nam ex illo tempore leges omnes multa de leni rusticorum tractatione praecepta continere invenimus. Quamquam usque ad finem seculi decimi quinti, gravissime a nobilibus opprimerentur rustici, patienter tamen omnia haec, utpote quibus adfueti erant, toleraverunt. Quum vero eo tempore luxus mirum in modum cresceret, & miles perpetuus introduci coeptus

esset; aucti sunt principum sumtus, ita ut nova vectigalia rusticis imponere cogerentur; quorum conditio multo tristior eo reddita est. Tandem miseriae ac iugi impatientes, & ad extremum adducti, arma adversus dominos sumfere. c).

S.

2) *Rusticorum diversae classes.*

Secundum hodiernum rusticorum statum, optime in quinque classes dividere eos possumus.

1) ad primam quidem pertinent immediatorum pagorum inhabitores, qui praecipue in Franconia & Suevia inveniuntur; eadem differentia, quae locum habet apud nobiles inter mediatos & immediatos imperii, & ad hos sese extendit rusticos. In negotiis tamen privatis horum pagorum incolae, iura sequuntur privata; nam particularia eorum iura, quae nomine Dorfordnung insigniuntur, non magni in iure privato momenti sunt, quum aut politiam concernant, aut publicum horum pagorum statum respiciant d).

2) Nu-

e) Ill. J. F. RUNDE, Vergleichung des ehemahligen und heutigen Zustandes der Deutschen Bauern &c. (Memoires de la Societé de antiquités de Cassel. Tom. I.) p. 266.

d) Ill. J. F. RUNDE, Grundsätze des allgemeinen deutschen Privatrechts, §. 73. — J. J. MOSER, von den teutschen Reichstaenden, der Ritterschaft, und den übrigen unmittelbaren Reichsgliedern, p. 1507. sqq. — G. A. JENICHEN, Abhandlung von den Reichsdörfern. — G. M. LUDOLF, Jus camerale S. I. §. 2. n. 8. p. 24. sqq.

- 2) Numerus rusticorum, qui & ratione praediorum, & personae, liberi, ac nemini magis sunt subiecti, quam ceteri subditi, possessionem habentes. Huc pertinent possessores praediorum quae vocant Sadelhöfe e), Sattelfreye-Güter, quae in Saxonia inferiori nonnunquam reperiuntur. Nec nocent restrictiones nonnullae, quae aliquando praediis eorum inhaerent, vi quarum v. c. dividere ea non possunt; quod tamen rem ipsam non mutat, nec reliquam eorum libertatem immittit.
- 3) Rustici, censibus operisque obnoxii. In his & hodie servitutis pristinæ vestigia deprehenduntur; fruuntur tamen non solum libertate personali, sed etiam tamquam veri praediorum possessores sunt considerandi, non nisi operis censibusque circumscripti.
- 4) Huc certe plurimi nostrorum rusticorum sunt referendi; qui ratione status personalis quidem libertate utuntur, sed vel nullam in praediis habent proprietatem, vel minimam domini partem. Plerumque solus iis competit ususfructus vel perpetuus, vel ad vitae tempus.
- 5) Servi; servitus in nonnullis Germaniae provinciis hucusque conservata est, nominatim in ducatu Megapolitano, Pomerania, Holsatia, Westphalia &c. Ubique vero invenitur hodie, asperitatem duritiemque pristinam amisit.

§. 12.

- e) Quae praedia nomen acceperunt a verbo Saedel, Siedel i. e. habitatio; non vero, ut nonnulli contendunt a terra falica. Cf. H. C. DE SELCHOW elementa iuris privati Germanici. §. 279.

3) Operarum divisiones generales.

Quum rustici, operis obnoxii, partim maiora, partim minora possident praedia: diversa operarum genera ad hanc rem definiuntur. Dividuntur in manuaras & iumentis praestandas, (Hand- und Spanndienste.) Secundam divisionem faciunt operae ordinariae & extraordinariae (ordentliche und ausserordentliche Dienste.) f) Illae sunt, quae quotidie, determinato tempore praestantur; haec tamen non nisi in casu necessitatis postulantur; huc pertinent 1) sequela territorialis (Landfolge, Landfroh, Landhude,) 2) Burgfesten sive Banfrohnen g); 3) Jagdfolge h). Dividuntur porro in determinatas & indeterminatas operas (gemessene und ungemessene Dienste); scilicet si ipsa operarum praestatio, lege, pacto vel observantia ad certum tempus, numerum, locum, modumque restringatur, determinatae (gemessene, in nostris terris ordinaire Herrendienste); si secus indeterminatae nominantur. Solent tamen & eas indeterminatas nominare, in quibus numerus operarum praestandarum fixus non est.

§. 13.

- f) WESTPHAL, Teutsch. Privatrecht, T. I. Abh. 33. p. 353. — DENCKEN, Dorf- und Landrecht P. 2. c. 3. §. 25.
- g) STRUBEN rechtliche Bedenken Tom. 4. Bed. 71. — STRUBEN de iure villicorum, c. 5. §. 6. pag. 191. spq. — Hoc nomine designantur omnes operae ad conservationem munimentorum territorii necessariae. Differunt ab his Burgdiensten, quae in utilitatem burgorum Principis privatam exiguntur.
- h) Haec inde potissimum peti solent, quod subditorum interfit, ferarum numerum, praesertim luporum, imminui — BILDERBECK, von der Regalitaet der Jagden. c. 2. f. 4. §. 4. p. III.

§. 13.
 a) *Utrum rustici in dubio ad determinatas vel indeterminatas operas obligentur?*

In hac quaestione, necessario separari debent operae ordinariae ab extraordinariis, quae propter naturalem earum conditionem saepissime ne determinari quidem possunt; & contendi ergo potest, has in dubio recte pro indeterminatis haberi. Quod autem ad ordinarias attinet, non credo indistincte contendi posse i) ut & hae in dubio pro indeterminatis sint habendae. k) Distinguenda mihi videntur diversa rusticorum genera. Sicuti enim non possunt dici omnes omnino rustici servilis originis, quum manifesto etiam liberi homines ad rusticam conditionem se accommodaverint; ita & illi quidem, qui manifeste servilem habent originem, utique praesumendi sunt, quibuscunque operis, salvo victu a se quaerendo, obnoxii, & probare ideo debent rite factam determinationem, quotiescunque contra dominum, indefinitas operas exigentem, se certas tantum determinatas operas debere, contendunt; nam omnis contra illos pugnat praesumptio, quum notum est, operatum ab iis praestandarum definitionem a domini arbitrio pendisse, ac ei tantum praestare debuisse,

i) Ut J. G. ESTOR in Comment. de praesumptione contra rusticos in causis operarum Jen. 1742. — WESTPHAL Teutisches Privat-Recht pag. 337.

k) Cf. LEONH. HAUSCHILD, Juristische Abhandl. von Bauern und Frohndiensten (Lips. 1771.) 1ste Abth. Nro. V, pag. 69--116.

„quantum per possibilitatem iis impositum fuerit“ 1). Generatim & indistincte colligi inde, mea opinione, non potest, omnes hodiernos rusticos ad indeterminatas operas praestandas obligatos recte praefumi posse, quorum omnium origo servilis contendit requirit, quorumque obligatio plane alio, quam servilis conditionis, fundamento nititur. Sane nec aequum satis, ex sola quadam generali praesumptione, eaque ne satis quidem firma, condemnare rusticum, ad suscipiendum durum illud indeterminatarum operarum iugum. Liber homo, culturae causa praedium accipiens, illud certe non nisi sub iustis & aequis conditionibus suscepit; ac si pactis expressis tunc operas non determinaverit, hoc ob solam fiduciam, quam in reciproca aequitate domini & rustici posuit omisum est. Sunt tamen & species harum operarum, quae accurate non possunt determinari; quas autem naturalis operarum mensura, sufficienter determinat. Quodsi ergo in dubio casu, probari non possit, possessorem praedii ab initio liberum fuisse: non credo, operas pro determinatis habendas esse, quum in dubio semper praesumptio pristinae servitutis contra rusticum sit, & inde, etiam si personali fruitur libertate, servitutis onera praedio adhuc inhaereant. Veram indeterminatarum operarum naturam, si consideres, facile erit intellectu, nihil iis inesse odiosi m); etsi iis ex-

ercendis

1) Lex Baiuvariorum. (GEORGISCH I. c. pag. 264) Tit. I. §. VI.

m) LUDOLF Observations Forenses. Tom. I. Obs. 105. — Joh. Ulr. CRAMER, in opusculis T. 3. pag. 591. — de BURI Lehnrecht. 4te Fortsetz. p. 44 fqq.

ercendis, odiosas eas possis reddere; nam haec operarum praestatio non est servitus, ut multi contendunt, ideoque semper in servientis commodum interpretanda, sed ut iam pluribus supra dixi, obligatio ex contractu innominato.

§. 14.

b) *Cuinam in dubio operae sint praestandae?*

Quod ad operarum praestacionem attinet, saepissime & obvenerit haec potest quaestio: „Cuinam in dubio operae sint praestandae, domino praedii, vel domino iurisdictionis? quae tamen his difficultatibus non est obnoxia, quibus antecedentis quaestionis definitio fuit. Sunt, qui eas domino iurisdictionis tribuunt, quia affirmant, operas vi ac potestate iurisdictionis postulari, ideoque ad iurisdictionis fructus & commoda pertinere; sed verum obligationis ad operas praestandas fundamentum si perquiramus, recte inde concludere possumus, originarium contractum non ita sonasse: „Iudex esto; nos operas praestabimus“; sed: „Da nobis agros, praediaque, pro quibus operas praestabimus“ n) Nobiles plurimis locis & iurisdictionem in subditos acquisiverunt, qua re iurisdiclio & dominica potestas, ac ius postulandi operas & remedium eas exigendi, iuncta est; quod huic errori locum dedit. Sunt quidem exempla, ubi domino iurisdictionis, operae, & praedii possessori census praestantur; quae tamen semper exceptionem faciunt a regula, naturalique ni-

D 2

tuntur

n) Cf. Ill. J. F. RUNDE, Grundsätze des allgemeinen deutschen Privatrechts. §. 494.

tuntur fundamento; e. c. fuerunt familiae, quae in plures se dividebant lineas, de quibus una praedii possessionem & census, altera autem iurisdictionem & operas accepit &c.

§. 15.

4) *Censuum diversae species.*

Census respectu originis dividitur in censum reservativum (vorbehaltener Zins) & constitutivum (aufgelegter Zins). Illa species oritur eo quod possessor in tradendo praedio in signum proximae possessionis vel rententi dominii, annum sibi reservet censum, quem accipiens praestare debet o). Altera contra, sine possessoris mutatione, a possessore ipso in commodum tertii, a praedio praestando, promittitur. Census porro vel in parata pecunia praestatur, (Geldzins) vel est census naturalis (Naturalzins), qui in multis diversissimisque praedii productis consistit. In illustrioribus, quos rustici dominis praestant, praecipue ponendae sunt decimae (Zehnten). Plerumque quidem de fructibus praestantur p); interdum tamen de animalibus quoque solvuntur q) (Blutzehnten, Schmalzehnten, Fleisch-

Innen-

o) Herm. ZOLLIVS, de censu reservativo. Rint. 1705.

p) & quidem de omnibus fructibus. PUFFENDORF Observationes iur. univ. Tom. II. obs. 151. -- Hinc paroemia: „Wo der Pflug hinget, da geht auch der Zehend hin. -- EISENHARDT, deutsches Recht in Sprichwörtern p. 594 sqq. -- CRAMER Wetzlarische Nebenstunden. Tom. 12. p. 25.

q) quas decimas minutas, s. Ochtum, Uchtpenning, adpellant -- Perrill. G. L. BOEHMER Diss. de origine & ratione decimarum in Germania (Gott. 1749.) §. 14.

Immenzehnten). Ipsa autem decimarum praestatio duobus modis peragitur; aut enim domino decimarum (Zehntherr) octavus, decimus &c. r) manipulus frugum in agro relinqui debet, quod ordinarie fieri solet, aut rusticus, loco decimarum certum frumenti vel pecuniae modum dominio praestat; quae decimae saccariae (Sackzehnten) nuncupantur; recteque impropriae s) dicuntur,

§. 16.

s) *Dubium removetur.*

Dubium nobis haec movere possit quaestio: „Quanam ex causa obligatur & adhuc hodie rusticus ad censum & operas praestandas, quae saepissime praedia ad familias pervenerunt, quae non ab initio possessores horum praediorum fuerunt, connexioque inde sublata est, ex qua haec orta est obligatio?“ Sed respondendum: Res transit cum suo onere & commodo; nam quanto viliori praetio praedium dominans venderetur, si census operaeque, ad id pertinentes, definerent; tanto maiori pretio praedium serviens, si obligationes ei annexae in successores transferri non deberent. Sane ergo
rusticus

r) Quum tamen non praecise decimus vel octavus &c. manipulus in singulis agris, sed decima, octava &c. fructuum pars in agris existentium debeatur; recte domino decimarum ius, numerum manipulorum ex uno agro in alterum continuandi (Fortzaehlen des Zehnten) tribuendum est, quum alias nequitiae rusticorum occurrere nequeat. — CRAMER, Wetzlarische Nebenstunden. T. 12. p. 11. sqq.

s) PUFFENDORF Observat. Jur. Univ. Tom. 1. Obs. 111.

rufficus in univerfum non est cauffa, de ftatu conquerendi, fi fe cum maioribus comparent, ac confiderent, quibus modis, poffeffiones acquifiverunt. Omnino fi operas apud divites, abiectionem dignitatis hominis declarare vellemus: hac re caufata conditio, locupletioribus valde incommoda, ac pauperibus intolerabilis & perniciofa fuerit. Primariae hominis neceffitates, confiftunt in victu ac habitatione. Is ergo, qui alicui habitationem dat, locumque adfignat, ubi victum quaerere poffit; huic meliori modo fatisfacit, ac fi numeratam pecuniam ei traderet in compenfationem operarum. Si nunc alter plura poffidet praedia, agrosque, alterque plures vires, quam quibus indigent; quid impedit, quo minus hoc fe iungerent modo. Abufus inde exiftentes, fundamentum rei haud concernunt. Quo fapientiores leges in republica latae funt, quo vigilantior adminiftratio iuftitiae; tanto magis illae inhibere, haec vero vi eos repellere conabuntur.

T H E S E S.

I.

Contractus bonae fidei vi & metu initus, ipso iure subsistit.

II.

Mutuum continet alienationem.

III.

Restitutio ex clausula generali praetoris, propter ignorantiam datur contra praescriptionem.

IV.

Minor veniam aetatis adeptus, tutor esse prohibetur.

V.

Per rescriptum principis perfecte legitimati succedunt in allodio pari iure cum legitime natis.

VI.

Querela inofficiosi fratres totum evertunt testamentum.

VII.

Remedium L. 2. Cod. de rescindenda emtione venditione, propter laesionem in emtione venditione sub hasta, locum non habet.

VIII.

Emphytenta, inscio domino, ius suum in alium transferre potest quocunque titulo, praeter venditionem.

ULB Halle

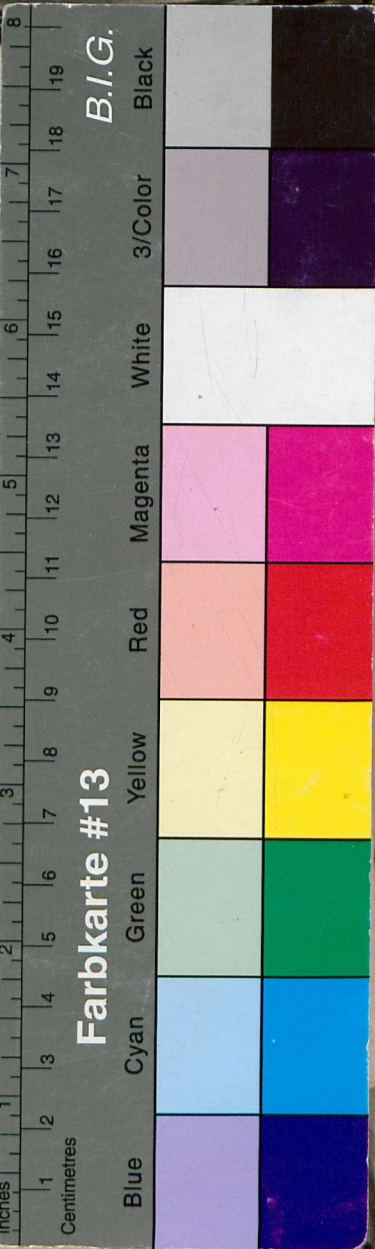
3

004 833 155

Sl

adfr. Lib. p. abs.
1793, 2
~~459~~
15
—

DE
VERO ET ORIGINARIO FVNDA-
MENTO OBLIGATIONIS RV-
STICORVM; AD OPERAS
ET CENSVM PRAESTANDVM
COMMENTATIO.

QVAM
CONSENTIENTE
ILLVSTRI IVRISCONSULTORVM ORDINE
AD
SVMOS IN VTROQVE IVRE HONORES
DIE XXIV. AVGVSTI MDCCLXXXIII.
RITE OBTINENDOS,
PERVDITORVM DISQVISIONI
OFFERT
HENRICVS ADOLPHVS LEHZEN
HANNOVERANVS.

GOTTINGAE,
TYPIS H. M. GRAPE, TYPOGR. ACAD.